

ne negotiando sua pecunia pereat, quinque ex eis cedit Titio, ut sortem sibi assecuret; en secundus contractus *assecurationis*. At sciens melius esse modicum certum, quam majus incertum, quinque alios sic speratos cedit Titio ipsi, ut quinque certa quidquid eveniat, sibi solvat; en tertius contractus *emptio lucri*. Duo Lucio certa sunt, sors collata et lucrum pactum.

R. Ad 2 : Contractum trinum simultanee cum eadem persona initum Habert, Bouvier, Concinna, Continuator Tournely, Merbesius, etc., negant esse licitum; nam per tales contractus societati adjunctos, societas ipsa destruitur, cum de hujus natura sit, ut damnum et lucrum stent ex utraque parte. Unde solum remanet lucrum sceneratium; amovere enim omne periculum sortis, mutuum est; ex mutuo autem lucrum pacisci, usura est. Hic merito contractus trinus a Sexto V damnatus fuit Bulla *Detestabilis*.

Alii vero cum Lugo, Lessio, Laymano, Navarro, Roncaglia, Salmanticensibus, Sylvio, Sporer, etc., affirmant contractum trinum licitum esse; nam si tres hi contractus disjunctim valent, etiam conjunctum valere debent. Neque enim in contractibus per se attenditur diversitas personæ; sed æqualitas rei ad rem: et hæc bene adest, cum pro majori periculo et major tribuatur spes lucri. Neque destruitur societas; quamvis enim unus non sentiat incommodeum periculi, sentit tamen incommodeum minoris lucri. Neque obstat Bulla; vel enim usum non obtinuit, vel usu contrario est abrogata, vel dicendum per eam solos usurarios contractus fuisse reprobatis, ut aiunt Pontificem respondisse: quod quidem confirmavit Romana Rota. Hæc secunda sententia, quam plures tuentur Universitates, licet communior sit ac satis probabilis, est tamen valde periculosa in praxi: hinc expedit, ut prima universe omnibus suadeatur. Et Benedictus XIV ait, eam *minus congruere Sixtinæ Constitutioni*¹. Et ipsa civili lege videatur expresse reprobata².

¹ De Syn. Diœc., l. X, c. vii. — V. Liguori, Op. Mor., l. III, n. 908.

² C. Ped. 1878.—C. A. 1196.—C. G. 1855.—C. S. 1727.—C. P. 1745.—C. M. 1759.

Si autem duo tantum ex dictis contractibus simul cum eadem persona fiant, v. g., societas et venditio lucri non assecurata sorte: vel societas et assecuratio sortis, non venditio lucro, illicitus non est. Nam tunc societatis natura non resolvitur in mutuum usurarium; quando enim non assecuratur sors, manet ipsa in tribuentis dominio, ideoque ipsi crescit, decrescit, aut perit. Cum vero sors quidem assecuratur, sed non venditur lucrum, socius assecurans non fit dominus pecunia; de hac proinde disponere non valet, sed eam in negotiationem tenetur impendere. Item est si tres dicti contractus fiant utique cum eadem persona, sed successive, id est diverso tempore; et adsit bona fides, id est absit intentio tales contractus jungendi, tunc adhuc licent; nam idem est, ac si fierent cum diversis personis.

Art. V. — De mutuo et usura.

622. Q. 1. Quid est mutuum?

R. Mutui nomen juxta veteres jurisconsultos significat *aliquid ex meo tuum fieri*⁴; sed mutuum aliquando sumitur pro ipsa re mutuo donata: aliquando et saepius pro contractu, quo ea res alteri datur. Ex hoc ultimo sensu mutuum solet definiri: *Contractus, quo rei primo usu consumptibilis, per traditionem, dominium in alterum transfertur, cum obligatione tantumdem reddendi in eadem specie et bonitate post aliquod temporis spatium*.

Dicitur: 1. *contractus, quo rei primo usu consumptibilis*: quæ res est illud omne, quod illico usu destruitur vel reipsa seu physice, vel commutatione seu moraliter sive civiliter. *Physice* destruitur quod natura sua consumitur ad humanis necessitatibus subveniendum, ut panis, frumentum, oleum, vinum, sal, butyrum, fructus, etc. *Moraliter* vero destruitur pecunia mutuo data, quæ licet usu non pereat in se, ei tamen perit qui illam alteri tradit². Unde patet in rebus, quæ usu

¹ L. II, ff. de rebus creditis. In sensu proprio et genuino mutuum retributionem quandam et reciprocationem significat, qua dato par redditur: hoc sensu Tullius ait, quod in amicitia mutuum adest. — V. Liguori, Op. Mor., l. III, n. 754.

² C. Ped. 1915.—C. A. 985.—C. G. 1892.—C. S. 1764.—C. P. 1973.—C. M. 1955.

non consumuntur proprie mutuum obtineri non posse, sed commodatum aut locationem haberi.

2. *Per traditionem dominium in alterum transfertur.* Dicitur *per traditionem*, ut indicetur hunc esse contractum reale, qui sola rei traditione fit. *Dominium transfertur*; qui enim rem mutuo accipit, ea uti potest, alioquin merum esset depositum: at concipi non potest quomodo illa uti queat, si ejus dominium non habeat; cum illa sit usu *consumptibilis*, et nemo possit ad libitum consumere quod suum non est¹. Ex quo etiam patet omne rei mutuatæ periculum devolvi ad eum qui accipit, ut ait ipse civilis Codex.

3. *Cum obligatione tantumdem reddendi, et quidem in eadem specie*, v. g., pecuniam pro pecunia. Hoc patet per se; si enim res traderetur absque ulla obligatione eamdem restituendi, esset donatio. Si autem res non similis esset reddenda, v. g., vinum pro frumento, esset permutatio. Si vero res identica, seu eadem physice et in individuo esset reddenda, v. g., idem equus, qui traditus fuit, esset commodatum vel locatum, non mutuum. Imo *et in eadem bonitate*; quia qui mutuum dat, servari debet indemnus; atqui talis non servatur si res similis in eadem bonitate non redderetur: uti si vinum commune redderetur et ordinarium pro generoso et optimo.

4. *Post aliquod temporis spatium*: sic mutuum distinguitur a cambio, in quo aurum, v. g., pro argento statim datur: a precario, quo res ad mentem concedentis tribuitur, sed reddi debet statim ac a domino expostulatur. Ex his colligitur mutuum esse contractum *reale*, quia sola traditione rei perficitur; *non solemnem*, quia a lege nulli speciali formæ subjicitur; *unilateralem*, quia nulla directa obligatio urget mutuantem; *gratuitum*, quia per se censetur dumtaxat in mutuatari gratiam initus.

Qui mutuum dat, dicitur *mutuans* vel *mutuator*. Qui vero illud accipit, appellatur *mutuatarius*. Res autem, quæ mutuo

¹ Res usu *consumptibilis* dicitur etiam res *fungibilis*, ideo quia potest fungi vice alterius; sic vinum quod consumitur, potest ab alio vino substitui.

datur et capitale constituit, *sortis* nomine solet in Scholis appellari¹ (S).

623. Q. 2. *Quinam mutuum dare, et accipere possunt?*

R. ad 1: Mutuum dare possunt omnes, qui liberam habent bonorum suorum administrationem, neque lege prohibentur. Sic civili lege prohibentur interdicti, minores sine auctoritate tutoris, uxores sine viri consensu, filii familiæ si de re patris agatur, præsides Provinciarum et socii si de re communi sit sermo.

R. ad 2: Mutuum recipere possunt omnes, qui possunt ex contractu obligari, si ex civili jure excipiuntur filii familiæ, etsi majores, quibus Senatus-Consultum Macedonianum² dare vetat pecuniam mutuam: et si fuerit iisdem data, repeti non potest neque post emancipationem, licet filius familiæ habuerit fidejussorem. Attamen in eodem jure plures notantur casus, in quibus filius ex mutuo accepto obligatur; nempe: 1. si filius familiæ possideat bona propria, quorum vel administratio, vel ususfructus sit penes ipsum; 2. si separatim vivat a patre propria bona administrans; 3. si mutuum detur filio longe a paterna domo, sed in necessariis, vel si fuerit datum in utilitatem ipsius patris, aut de illius consensu: casus nempe esset, si ipse pater filium præposuerit negotiationi. Quæ civilis juris dispositiones satis probabilis obtinent etiam in conscientia; cum lata sit causa publici boni familiæ, ne scilicet filii haereditatem dilapident ante ejus consecutionem, et cupiditat dediti tristem exitum sentiant, ut non raro lugendum est³.

624. Q. 3. *An aliquando adsit præceptum dandi mutuum?*

R. Quadruplex personarum classis distinguenda. Prima divitum, eorum nempe, qui mutuum postulant ad suas augendas opes. Secunda item divitum, qui hic et nunc mutuo

¹ A veteribus Latinis hoc vocabulum desumptum est; nam Terentius ut indicaret se timere ne amitteret bona sua *capitalia*, sic ait: *De sorte nunc venio in dubium*.

² A quadam Macdone, qui malis artibus pecuniam mutuam tradebat filii familiæ.

³ V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 757. — Ferraris, *Biblioth. can.*, etc., v° *Mutuum*.

indigent, v. g., ad litem magni momenti definiendam, vel ad grave damnum declinandum. *Tertia* pauperum, qui tamen fundatam spem habent fore, ut sibi bona obveniant, v. g., ex hæreditate vel industria. *Quarta* item pauperum, sed quorum talis conditio sit ut rationabiliter judicare non liceat, eos unquam habituros quo solvere queant. His positis :

Dicimus : nullum est præceptum dandi mutuum personis primæ et quartæ classis. Non primæ; quia nulla laborant necessitate : non quartæ; quia frustra daretur sub onere restituendi, cum bona quibus restituant neque habeant neque unquam præsumi valeant habituri : unde ipsis per eleemosynam subveniendum est¹. At stricta adest charitatis obligatio mutuum ex superfluis suppeditandi personis secundæ classis; nam quilibet ex charitate tenetur alteri facere quod sibi fieri rationabiliter ipse vult : atqui rationabiliter vellet quilibet, ut alter sibi de superfluis mutuo subveniret, si in dicta divitium conditione esset constitutus. Strictissima vero est hæc obligatio, si agatur de personis tertiae classis; adest enim strictissima obligatio pauperibus indigentibus subveniendi vel per mutuum vel per eleemosynam : atqui eleemosynam elargiri non oportet iis qui bona præsumuntur aliquando consecuti, ergo restat, ut subveniatur illis per mutuum.

625. Quænam sunt (quæreres) obligationes mutuantis ac mutuatarii?

Mutuans tenetur : 1. de damnis, si quæ obvenerint, casu quo scienter rem vitiosam tradiderit; 2. non repeteret mutuum ante tempus præfinitum; et si nullum sit tempus hujusmodi, judicis erit ratione adjunctorum illud definire². — Mutuatorius vero regulariter loquendo tenetur : 1. res mutuatas restituere eo tempore ac loco, quo fuit conventum; et in eadem quantitate ac qualitate. Quod si haud possit, attendi debet æstimatio rerum ipsarum; 2. solvere rerum usuras a judiciali petitione, si non restituat tempore statuto. Imo si sit in mora culpabili, tenetur etiam de damnis, quorum est causa².

¹ C. Ped. 1926 et seqq.—C. G. 1898 et seqq.—C. S. 1770.—C. P. 1974.
—C. M. 1957.

² C. Ped. 1930.—C. G. 1902 et seqq.—C. S. 1774.—C. P. 1978.—C. M. 1961.

626. Q. 4. Quid est usura, et quomodo dividitur?

R. ad 1 : Usuræ nomen ab usu deductum est, et significat usum quemcumque rei sive bonus sit sive malus : mos tamen invaluit, ut in malam partem assumatur¹. Usura autem communiter definitur : *Lucrum ex mutuo proveniens immediate, seu præcise vi ipsius mutui.*

Dicitur 1. *lucrum*, quo nomine intelligitur non solum pecunia, sed res quelibet pecunia æstimabilis, vel onus quodcumque mutuatio impositum, ad quod alioquin non teneatur. Ex quo deducitur quidquid non est pretio æstimabile, vel quod jam aliunde debitum est ex justitia, non posse objectum usuræ constituere; quia non est lucrum indebitum. Hoc lucrum ex mutuo proveniens appellatur etiam *auctarium* (vocabulum a Plauto adhibitum ad significandam utilitatem alicui rei quasi *superadditam*) : sed vulgari vocabulo nuncupatur *intéret*.

2. *Ex mutuo proveniens*; quia ex communi hominum sensu in solo mutuo usura proprie habet sedem : et si in aliis contractibus aliqua contingat injustitia, non appellatur *usura*, nisi ibi revera existat mutuum saltem implicitum. Additur autem : *immediate, seu præcise vi ipsius mutui*; quia non est usura aliquid percipere solum occasione mutui, ob titulum honestum et mutuo ipsi extrinsecum.

R. ad 2 : Usura alia est *explicita*, si nempe expressa fiat conventione de illa solvenda. Alia *implicita*, et locum habet cum mutuans nullam quidem init conventionem de lucro; sed sufficienter declarat aliquo suo actu, se illud expectare : veluti si dicat, se indigere ut sua pecunia aliquid sibi producat. Alia *palliatæ* quæ intervenit, quando in alio contractu implicite continetur, ut evenit in cambio sicco, atque in contractu mohatra. Iterum alia est *realis*, et est quando ex aliquo pacto sive explicito sive implicito ea percipitur. Alia *pure mentalis*, quando nempe in solo animo intenditur vel speratur, sine ulla vera usuræ datione. Alia *mentalis*, et est

¹ Hæc dicitur etiam *fœnus* a græca voce, quæ fœtum significat, eo quod pecunia licet de se sterilis, fœtum tamen seu fructum pariat. Ab Hebreis autem appellatur *nasebech*, id est morsus; *tharbith*, id est incrementum, seu superabundantia. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 758.

quando usura revera percipitur, nullo tamen præcedente sive implicito sive explicito pacto.

627. Q. 5. *An usura proprie dicta, id est lucrum ex mutuo immediate proveniens vi ipsius mutui prohibetur?*

R. Id negant Judæi putantes, sibi a Deo omnem usuram erga extraneos licitam esse¹. Id negant quoque Pseudo-Reformati, Calvinus duce, ac præsertim Molinæus et Salmasius affirmantes usuram non esse prohibitam, nisi in quantum est contra charitatem; secus licitam esse uti pretium locatæ pecuniae, etsi ratione ipsius mutui exigatur; quam sententiam fortiter tenuerunt Jansenistæ in Bataviam profugi. Nonnulli autem Catholici duplex mutui genus distinguentes, alterum *consumptionis*, quo pecunia ad consumptionem datur maxime pauperibus, alterum *incrementi seu commercii*, quo res traditur ad negotiandum; in illo lucrum reprobant, in hoc permittunt: in hoc tamen Catholici ab hæreticis semper discrepant, quod isti præcise ratione mutui auctarium exigant; illi autem nonnisi aliqua ratione ipsi mutuo extrinseca.

His præmissis dicimus cum Benedicto XIV²: *Omne lucrum ex mutuo præcise ratione mutui, ut loquuntur Theologi (hoc est lucri cessantis, damni emergentis, aliove extrinseco titulo remoto) usurarium atque omni jure, naturali scilicet, divino et ecclesiastico illicitum esse, perpetua fuit et est catholicæ Ecclesiæ doctrina, omnium Conciliorum, Patrum et Theologorum unanimi consensione firmata.*

1. Jure naturali; jus enim naturale, id est ipsa hominis ratio clamat esse prorsus contra justitiam commutativam in illis contractibus, in quibus ex propria eorum essentia servanda est æqualitas, plus exigere aut accipere (vi eorumdem contractuum et secluso alio titulo), quam valeat res ipsa quæ datur; atqui exigere vel accipere aliquid supra sortem in mutuo ratione ipsius mutui est exigere vel accipere plus quam valeat res data. Vel ipsi gentiles solo naturali lumine usuræ iniqitatem abominati sunt, uti Plato, Cicero, Seneca aliqui. Hoc argumentum sic ferme prosequitur Angelicus: *Licet in re, quæ usu non consumitur, v. g., in fundo, in equo et similibus, usus a re ipsa distingui possit; in re tamen consumptibili, v. g., in vino, in tri-*

tico, in pecunia, nullus nec adest nec adesse potest usus ejusdem rei a dominio diversus; cum usus rei sit ipsa rei consumptio: et ideo in mutuo dominium rei ex natura sua transfertur in mutuatum. Ergo si quid exigeretur pro usu rei consumptibilis, exigeretur profecto pro re quæ non extat, ideoque exigeretur injuste⁴.

2. Jure divino tam in veteri, quam in novo fodere. — In veteri Realis Psaltes habet: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescat in monte sancto tuo?... qui pecuniam suam non dedit ad usuram et munera super innocentem non accepit².* Sic etiam Ezechiel inquietabat: *Si genuerit filium latronem effudentem sanguinem... ad usuram dantem et amplius accipientem, numquid vivet? non vivet; cum universa hæc detestanda fecerit, morte morietur: sanguis ejus in ipso erit⁵.* — In fodere autem novo habemus illud Christi: *Mutuum date, nihil inde sperantes⁴:* quibus verbis expresse usuram prohiberi concors fuit Conciliorum, Patrum, summorumque Pontificum sententia, uti ait laudatus Benedictus XIV.

3. Jure ecclesiastico, uti constat ex integro titulo *de usuris in Corpore Canonici juris*, ubi Alexander III (1180), Urbanus III (1186), Innocentius III (1215) aliquie Pontifices usuras gravissime damnant, ac usurarios gravissimis penis multant: nempe usurarius, si publicus sit ac notorius, arcetur a Communione altaris, absolutione pro foro pœnitentiæ privatur, infamis habetur, ac si impoenitus moriatur quin satisfecerit, sepultura ecclesiastica privatur⁶. Adde Encyclicam Benedicti XIV *Via pervenit* (die 26 junii anni 1749), quæ quidem tota in eo est, ut usuram proprie dictam diris perpetuo devoveat. Adde Concilia, uti Eliberitanum (305), Nicænum generale I (525), Carthaginense I (548), Agathense (506), Lateranense generale V sub Leone X (1517). Imo in Viennensi generali sub Clemente V (1311) aperte declaratur *veluti hæreticum esse puniendum* qui præsumit contrarium docere. Unde Bossuet non dubitat affirmare, hoc esse de fide⁸: idque hodie maxime post Benedictinam Encyclicam. — Adde SS. Patres: Ambrosius ait: *Quodcumque sorti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est⁷.* Et Augustinus: *Si plus quam dedisti (inquit) expectes accipere, fænerator est, et in hoc improbandus, non laudandus⁸.*

4. Unanimi Theologorum consensu: de quo certe dubitari non potest; cum vel ipsi adversarii fateantur, a S. Thoma ad nos usque omnes scholas id semper constanter docuisse.

¹ 2, 2, q. 78, a. 1. — ² Ps. xiv. — ⁵ Cap. xviii. — ⁴ Luc. vi.

⁵ Cap. *Quia in omnibus de usuris;* et cap. *Quamquam*, in 6.

⁶ *Traité de l'usure*, prop. v. — ⁷ Liber Tob., c. xiv. — ⁸ In Ps. xxxvi.

² Deut. xxiii.

³ De Syn. Diaec., l. X, c. iv. — V. Alasia, Billuart, etc.

628. Quid (dices) si usuræ jam acceptæ sint, atque illæ jam fructum produixerint? Cum fructus, qui ex mutuata pecunia proveniunt, producantur a re, vel potius occasione rei usu consumptibilis, per se loquendo non debent restituui; quia cum res illa fructus ex se non producat, fructus sunt industriae, non rei: unde ei debentur qui industrie egit. Hinc patet diversitas a re, quæ non consumitur usu; tunc enim cum usura sit a re quæ usumfructum importat, ut domus vel ager, qui illam accepit, non solum teneretur restituere domum vel agrum: sed etiam fructus inde perceptos; quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus, et ideo ei debentur. Ita Angelicus¹.

629. Q. 6. Quid de iis, qui sunt causa, ut usuræ solvantur?

R. Isti non solum peccant; sed tenentur etiam ad restitutionem, casu quo usurarius, qui primo loco tenetur, non restituat; cum efficaciter influant in alterius damnum. Hinc tenentur: — 1. consulentes, nisi id egerint in gratiam mutuarii; consentienti enim nulla fit injuria; — 2. judices, advocati, notarii, consules, legislatores, omnesque potestates, quæ vel non excludendo a proprio territorio usurarios, vel aliter in causa sunt, ut solvantur usuræ: qui insuper a Clemente V in Concilio Viennensi ipso facto excommunicantur²: excipe nisi ad majora mala vitanda usurarios permittere expediret. Et ideo civiles ac moderni legislatores in habituatos usurarios tantummodo animadvertere solent illius Baconis rationem quasi habentes: « Si usura penitus extirpari nequit, saltem illius dentes limandi sunt, ut sic minus mordant. »

630. Quid (dices) de hæredibus usurarii qui usuras non restituerit? Tenentur hæredes usuras restituere secundum vires hæreditatis, si usurarius ipse non restituat; cum collective sumpti in bonis defunctum repræsentent. Utrum autem hæredes usurarii (sicuti alterius debitoris) teneantur in

¹ 2, 2, q. 78, a. 3. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 757, 763, 773, 783 et seqq. — Ferraris, v^o *Usura*.

² Clement. *Ex gravi*, de usuris, l. V, tit. v. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 787.

solidum ita, ut uno deficiente, alter totum debitum solvere debeat, disputant¹. Affirmant plures canonistæ cum Sylvio; nam singuli hæredes representant personam testatoris et succedunt in ejus jura et onera. Verum satis probabiliter negant Habert, Billuart, Cajetanus, Collet, Lessius, etc. Imo Bouvier ait, quod hæc sententia sibi certa videtur; nam obligatio debita solvendi afficit immediate personam, mediate bona debitoris: unde in omni casu singuli hæredes non contrahunt obligationem, nisi quatenus simul sumpti personam defuncti representant: sed partialiter tantum in ejus bona singuli succedunt; ergo pro parte sua tantum singuli tenentur. Excipe 1. nisi omnes hæredes delicto defuncti cooperati sint; 2. nisi res ipsa usuraria penes unum extaret: tunc hæres, qui eam habet, integrum reddere debet, quia res quælibet clamat ad dominum; habet tamen regressum, seu jus æquam exigendi compensationem e suis cohæredibus, ne solus onera hæreditatis sustineat.

631. Quid (quæres) dicendum de famulis, qui dominis usurariis cooperantur? Si agitur de famulis non principalibus, qui nempe tantummodo scribunt, pecunias enumerant, pingnora deferunt et similia operantur, isti neque peccant, neque tenentur ad restitutionem; quia ipsorum opera non censentur directa in damnum cooperatio.

Si vero sermo sit de famulis principalibus, qui nempe usuras exigunt, distinguendum est: vel isti cooperantur in re debitoribus ingrata, v. g., eos cogendo ad solutionem et

¹ Sit casus. Joannes et Paulus habent ex hæreditate patris quisque 10,000 florenos. Pater moriens debebat 2000 florenos sive ex delicto, puta usuris, sive ex contractu (non enim putamus inter haec debita faciendam esse distinctionem quoad præsentem casum, ut quidam faciunt). Constat apud omnes, quod quisque debebat restituere seu solvere mille florenos. Sed Joannes non vult aut non postest suum mille restituere, forte quia jam expedit suam hæreditatem; teneturne Paulus totum, hoc est 2000, restituere? Et quidem si bona hæreditatis forent pro istis 2000 hypothecata, iterum extra dubium foret, uno deficiente, alterum teneri ad totum; quia hypotheca non dividitur, sed est in qualibet parte boni hypothecati: consequenter confert creditori facultatem jus suum totum prosequendi ubique que potest. Restat ergo solum difficultas de bonis hæreditatis non hypothecatis, sed obligatis tantummodo personaliter. Ita Billuart. Idem dicendum est de hæredibus furis, cum par sit ratio.

apodixas subscribendo : vel cooperantur in re iisdem non ingrata, v. g., hortando simpliciter ad solutionem, vel usuras exigendo sine ulla coactione. Si 1, videtur probabilius famulos et peccare et teneri ad restitutionem in defectu dominorum; cum vere sint causæ injustæ in damnum alterius proxime cooperantes. Si 2, famuli non videntur peccare; quia in hoc casu eorum cooperationi debitores non censentur inviti. Verum non excusarem usuras exigentem a peccato cooperationis ratione solius famulatus; sed gravior videtur requiri causa ad præbendum hujusmodi concursum volenti peccare: saltem requiritur metus gravis damni¹ (T).

§ unicus. — Tituli, vi quorum licet aliquid supra sortem exigere.

632. Q. 1. Quid est titulus, vi cuius aliquid exigi potest in mutuo?

R. Tituli nomine hic intelligitur ratio, cuius intuitu aliquid in mutuo exigitur. Titulus vel est mutuo *intrinsecus*, qui ita ejus substantiam ingreditur, ut nequeat separari: esset aliqua temporis mora in eo restituendo. Vel est idem *extrinsecus*, qui non semper et necessario illud comitatur: ut est damnum, quod inde mutuanti evenit.

Ob titulum *intrinsecum* nihil profecto exigi potest; secus vi mutui exigeretur, ideoque contra præceptum Domini, cum mutuum natura sua omnino gratuitum sit. Hinc damnata est ab Innocentio XI hæc sub n. 41 propositio: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda et nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid supra sortem a mutuariio accipere, et eo titulo ab usura excusari;* hoc enim est prorsus et ex se mutuo *intrinsecum*.

Ob titulum vero *extrinsecum*, si legitimus sit, bene poterit aliquid repeti: quia tunc nulla habetur mutui ratio. Qui titulus quadruplex distinguitur: 1. *damnum emergens*, 2. *lucrum cessans*, 3. *pœna conventionalis*, 4. *periculum sortis*. Quoad legem civilem disputatur.

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 788 et seqq.

633. Q. 2. An liceat mutuanti exigi quod sibi interest ob titulum damni emergentis, ut vocant, et lucri cessantis?

R. Aliquis, ait Angelicus, *damnificatur dupliciter: uno modo, quia aufertur ei quod actu habebat* (et dicitur *damnum emergens*)...; *alio modo si damnificet aliquem impediendo, ne adipiscatur quod erat in via habendi* (et dicitur *lucrum cessans*²). Quo posito dicimus: tam ob *damnum emergens*, quam ob *lucrum cessans* licet mutuanti quod sibi interest causa mutui exigi mutuariio, si conditiones debitæ intersint: *Hoc enim*, ait idem Doctor, *non est vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare*³. Et sane: non patitur æquitas, ut quis *lucrum amittat vel *damnum sentiat* ex beneficii collatione; ne igitur dispendium patiatur, unde videtur premium meruisse*⁴, mutuator *tuta conscientia exigi potest totum quod sibi interest*. Adde id expresse probari Bulla *Benedictina*. — Diximus *si conditiones debitæ intersint*, quæ sunt:

1. Ut interesse ab initio in pactum deducatur, præmonito mutuariio de titulo *damni emergentis* et *lucri cessantis* vel de alio titulo qui extet, pro quo aliquid ultra sortem exigere vult; nam post contractum mutuans nequit amplius exigi, etiamsi *damni emergentis* et *lucri cessantis* fuerit immemor: *Debeat enim ille qui pecuniam mutuavit*, ait Angelicus, *sibi cavisse, ne detrimentum incurreret; nec ille, qui mutuo accepit, debet *damnum incurrire de stultitia mutuantis**⁴.

2. Ut illico non exigitur; secus non totum realiter tribueretur: sic si mutues 100, et statim pro lucro cessante accipias 5, revera non mutuas 100, sed 95. Unde eo in casu privares mutuarium commoditate partis mutui.

3. Ut non plus exigit mutuans, quam sit *damnum* quod patitur, aut *lucrum* quod sperat ex alio contractu lictio juxta aestimationem spei et periculi, ac deductis expensis; id enim tota est ratio exactionis.

4. Ut mutuum vera sit causa *damni emergentis* aut *lucri*

¹ 2, 2, q. 62, a. 4. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 766 et seqq.

² 2, 2, q. 78, a. 2, ad. 1. — ³ *Decr. Greg.*, l. III, t. XXII, c. II.

⁴ *De malo*, q. 13, art. 4, *de avaritia*, ad. 14.

cessantis; nam si mutuans aliam habeat pecuniam, quam ad negotiandum substituat; vel si lucrum quod amittit ob mutuum ex mercatura faciendum, vult alia via sibimet compare, nequit quidquam exigere¹.

634. Potestne (quæres) mutuator aliquid exigere etiam cum absque ullo incommodo valet pecuniam aliam negotiationi substituere? Affirmant probiliter Layman, Lessius, Lugo et alii; quia vere tunc mutuatio est causa, ut mutuanti cesseret lucrum ex pecunia illa speratum. Nec tenetur in gratiam mutuatarii pecuniam negotiationi haud destinatam negotiationi exponere. Hoc tamen non videtur admittendum, nisi mutuator vere animum habeat pecuniam reservatam negotiationi minime substituendi per aliam, quam possidet.

635. Quid vero (inquieris) si damnum emergens, et lucrum cessans sint incerta, vel tantummodo probabiliter ad futura? Commune est cum Navarro, Salinanticibus, Sylvio aliisque, adhuc aliquid exigi posse supra sortem; habita tamen et caute servata proportione inter timorem damni vel spem lueri, et auctarium quod in hypothesi acciperetur². Ratio quia debita æqualitas jam inde servatur; nam sicut damno non eveniente, lucraretur mutuator; ita contra eo eveniente, lucraretur mutuarius.

Ob eamdem rationem probable videtur mutuatorem, qui non jam certo, sed probabiliter tantum erat pecuniam mutuo datam destinaturus ad negotiationem, posse aliquid exigere pro rata illius probabilitatis. Neque dicas, posse igitur exigi etiam ob possibilitatem applicandi pecuniam illam ad negotiationem; nam possilitas differt a probabilitate: illa non aliud est, quam mera potentia passiva, sive non repugnantia applicationis, seu quid negativum; hæc est fundamentum alicuius spei, quæ, si actu existit, est pretio æstimabilis.

636. Q. 5. An licet in mutuo pacisci de poena solvenda a mutuatorio, si sortem non reddat tempore definito?

R. Licet utique hanc poenam solvendam pacisci ex com-

¹ Excipe nisi esset major molestia habenda in tentanda diversa via; vel nisi pecuniam illam reservaturus esset in usum familie. Tunc posset aliquid exigere pro rata; quia nemo tenetur causa mutui alicui traditi negligere providentiam sui aut suorum.

² Nec refert, quod damnum prævisum non accidat; etenim pactum de auctario non fit pro damno, sed pro periculo ejusdem, quod actu supponitur, et est pretio æstimabile. Res explicabitur exemplo piscatoris, qui vendit jactum retis: iste non vendit quidem pisces qui forte nulli capientur; sed vendit spem eorum probabilem, quæ actu existit, et est pretio æstimabilis.

muni sententia, quam defendunt Cabassutius, Lessius, Turnely et alii; nam ea apponitur, ut contractus firmitati consulatur, et impediatur negligentia mutuarii. Observandum tamen pactum hoc non esse licitum, nisi:

1. Mora debitoris sit notabilis et culpabilis: notabilis, nam aliqua mora est mutuo intrinseca; culpabilis, nam qui non peccavit, non est puniendus; — 2. absit animus lucrandi per illam poenam: qui animus adesse præsumitur, si debitor oneretur obligatione restituendi sortem eo tempore, quo certo scitur, eum solvere non posse; — 3. poena sit moderata et culpæ proportionata, alioquin injusta esset: probabilius autem ante sententiam debita est; nam magis habet rationem pacti quam poenæ, licet et poena sit, ut ait Turnely.

Mutuanti (quæres) licetne aliquid supra sortem exigere, si obliget se ad sortem brevi non repetendam? Communiter negant, si conditio sit non statim repetendi; quia hoc est intrinsece inhaerens mutuo: idque videtur declarasse Alexander VII damnando hanc sub n. 42 propositionem: *Licetum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus*¹.

637. Quid (dices) de pactis generatim in mutuo appositis? Tunc pactum in mutuo est usurarium, cum est pretio æstimabile; nam tunc onus et gravamen importat. Hinc usurarius est qui mutuat alteri, ut sibi patrocinetur, ut suum agrum emat, domum locet; quia mutuatio onus imponitur, quod

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 767, 774 et seqq. Id tamen non impedit, quominus non videatur sua aliqua probabilitate donari etiam sententia Sporer, Medina et Henriquez, qui docent licere aliquid supra sortem exigere pro obligatione suscepta de non repetenda sorte, nisi post *multum tempus*, v. g., post tres vel quatuor annos. Aiant enim: *Etsi in mutuo sit jam per se obligatio illa expectandi restitutionem sortis per aliquod temporis spatium, non est tamen obligatio eam expectandi per multum tempus*. Addunt cum mutuans suscepit in se obligationem expectandi sortis restitutionem per tempus extraordinarium, et circa aliiquid accipit supra sortem, non accipit ratione commoditatis, qua privatur: sed ratione oneris peculiaris et extra ordinem, quod est pretio æstimabile. Propositione autem damnata ab Alexandro VII per verba generalia, quibus concipiatur, complectitur expectationem temporis cuiuscumque, etiam illam, quæ mutuo intrinseca est, unde potest explicari; non enim dicit *usque ad longum tempus*; sed *usque ad certum tempus*.

a natura mutui non est, et quod ipse aliunde, uti supponitur, non debet præstare.

Non est vero usurarius qui exigit rem jam debitam ex justitia, nempe ut desistat a privata vindicta, ab injusta vexatione; nihil enim novi oneris imponit. Item si exigit quod pecunia non appretiatur, uti est benevolentia, amicitia: modo tamen id in pactum non dederuntur: secus jam esset debitum et onerosum. Hinc sub n. 42 damnata est ab Innocentio XI hæc propositio: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur... ex benevolentia et gratitudine debitum; sed solum si exigitur tanquam ex justitia debitum: ubi notandum est cum Viva, quod damnatio cadit in verba et gratitudine debitum; neque enim mutuarius obligandus est ad satisfaciendum bonis suis obligationi gratitudinis, cum possit alii modis; ideoque onus imponitur. Attamen per hoc non est prohibitum benevolentiam expectare; etenim ex quolibet beneficio ea jam per se et sui natura sequitur: ita ferme Angelicus¹ (U).*

638. Q. 4. An liceat in mutuo aliquid supra sortem exigere ratione periculi illam amittendi?

R. Quamvis hic titulus a nonnullis rejiciatur, communiter tamen admittitur cum Antoine, Billuart, Lessio, Lugo, Sylvio et aliis innumeris. Et merito; nam, uti docet Angelicus, suscipere tale periculum est pretio æstimabile². Idque firmat S. Congregatio de Propaganda Fide, approbante Innocentio X, 12 sept. 1645. Item S. Pœnitentiaria anno 1815, prout refert Bouvier. Item Lateranense V, ubi pro usura damnatur quocumque lucrum ex re infrugifera perceptum, secluso tamen titulo laboris aut sumptus aut periculi.

Verum requiritur: — 1. ut periculum sit verum et extraordinarium³ amittendi sortem, vel eam non recuperandi sine magnis expensis atque laboribus: uti si mutuum detur homini dubiae fidei; alioquin nulla esset illius æstimatio; —

¹ 2, 2, q. 78, a. 2. — ² Opusc. lxxiii, c. vi.

³ Duplex periculum: *ordinarium*, seu generale ac omni mutuo intrinsecum, v. g., periculum ne incendio cuncta bona mutuarii pereant, sortem reddere nequeat: *extraordinarium*, extrinsecum quod non essentialiter in omni mutuo reperitur. Primum non æstimatur, utique secundum,

2. ut mutuans non teneatur mutuum alteri concedere ex præcepto charitatis ad præsentem ejus inopiam sublevandam, quia in hoc casu periculum esset mutuo intrinsecum; — 3. ut mutuator non recuset sortis assecurationem, si sibi offeratur, v. g., per pignus vel per fidejussionem; et non cogat mutuatarium ad tale periculum transigendum; hoc enim in casu periculum non esset reale, sed fictum⁴.

639. Q. 5. An lex civilis sit justus titulus exigendi aliquid supra sortem?

R. Certum est legem civilem concedere mutuanti, ut ex mutuo aliquod auctarium percipiat, juxta taxam tamen ab ipsa lege definitam, quæ generatim est sex pro quolibet centenario in negotiatione; quinque tantum in aliis civilibus contractibus⁵. An hæc legis civilis dispositio exhibeat etiam in conscientia titulum justum exigendi aliquid in mutuo supra sortem, magna est in re moralí controversia, et nulla forsitan magis hinc inde agitatata.

Multi cum D. Thoma, Bossuet, Gerdil, Lugo, Lessio, etc., negant; quia lex humana nihil potest contra legem Dei: at lex divina absolute vetat aliquid de mutuo exigere vi mutui. Unde SS. Patres humanas leges hac de re semper improbarunt, uti Augustinus, Chrysostomus, etc. — Affirmant vero Croix, Gobat, Ledesma, Pichler cum pluribus modernis, etsi non omnes in afferendis rationibus concordent. Alii dicunt, quod Princeps potest dominium auctarii in mutuantem transferre, eo modo quo legitimate, ob bonum publicum, potest rerum dominium transferre de uno in alium, ut patet de præscriptione. Addunt alii, si id non licet, commercium deficeret, lucrum in Regno cessaret, damnum Emergeret; cum pauci tunc essent mutuantes: porro si licet pacisci de interesse ob damnum privatum, multo magis ob periculum damni publici. Alii aiunt circumstantias esse mutatas et bonum publicum nunc exigere, ut moderatum lucrum ex mutuo

⁴ Quo sensu explicatur cap. *Naviganti* (Decr. Greg., l. VI, t. XIX, de *usuris*, c. xix), quod quidem adversarii opponunt. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 765.

⁵ C. Ped. 1953. — C. A. 995. — C. G. 1905. — C. S. 1777. — C. P. 1608. — C. M. 1718.